*(“ Ah! Ça ira ”): Κατακερματισμός αναπαραστάσεων, ιστορικών συμβολισμών και αξιών. Ορισμένες σκέψεις με αφορμή την τελετή έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων 2024

Παρακολούθησα αποσπασματικά μια αποσπασματική τελετή Ολυμπιακών Αγώνων, όπως αποσπασματικά παρακολουθώ τους Ολυμπιακούς Αγώνες, είτε από μια τηλεόραση που είναι ανοιχτή το πρωί ενώ πλένουμε τα πιάτα, είτε από κάποια οθόνη παραλιακού καφέ που εξακολουθεί να σέβεται το λαϊκό φίλαθλο αίσθημα παρά το ότι το σύγχρονο design και η νέα αισθητική για την εστίαση έχει «απαγορεύσει» τις οθόνες ως κακόγουστες. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες ως μια σύνθεση (μάλλον) ασυνάρτητων μεταξύ τους εικόνων, έχει εξελιχθεί σε δομικό στοιχείο της εμπειρίας παρακολούθησης τους και συνεπώς η τελετή έναρξης τους είναι προορισμένη να «γιορτάσει» αυτή την ασυνέχεια.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες ή “JO” εν προκειμένω είναι περισσότερο ένα συνονθύλευμα αθλητικού θεάματος, διεθνούς πολιτικής, κυρίαρχης οπτικής κουλτούρας και ιδεολογίας και εμπορικών σημάτων. Δεν αποτελούν κάποιου είδους ενότητα, κι ο ίδιος ο τρόπος που καλύπτονται τηλεοπτικά και αναμεταδίδονται από τους εθνικούς broadcasters αυτή τη μερικότητα αναδεικνύουν.

Οι φετινοί Ολυμπιακοί Αγώνες στο Παρίσι συμβαίνουν με φόντο μια εν εξελίξει γενοκτονία στην Παλαιστίνη – με μια βαριά και ένοχη αμηχανία να διαπερνά το σύνολο της διοργάνωσης-, τις γαλλικές εκλογές που έγιναν αμέσως μετά τις έκτακτες νομοθετικές εκλογές του 2024, που έφεραν στην πρώτη θέση το Νέο Λαϊκό Μέτωπο απέναντι στη διαρκώς ισχυροποιούμενη γαλλική ακροδεξιά καθώς και την απόσυρση του Τζον Μπάιντεν από την κούρσα των αμερικάνικων προεδρικών εκλογών με αφορμή την εμφάνιση του στο τηλεοπτικό debate με τον Ντόναλντ Τραμπ και τις δηλώσεις του τελευταίου ότι την Καμάλα Χάρις θα την κερδίσει πιο εύκολα. Και από τις 31.07 προστέθηκε και η δολοφονία του πολιτικού ηγέτη της Χαμάς Ισμαήλ Χανίγια στην Τεχεράνη μετά από επίθεση του Ισραήλ. Θα μπορούσε επίσης να αναφερθεί -αν δεν ήταν κοινότοπο- ότι πρόκειται για ολυμπιακούς αγώνες χωρίς ολυμπιακή εκεχειρία αλλά αυτό βέβαια δεν είναι ακριβώς κάποιο ιστορικό πρωτότυπο. Σημειώνεται ακόμη ότι από τους φετινούς Ολυμπιακούς Αγώνες έχουν αποκλειστεί η Ρωσία και η Λευκορωσία εξαιτίας του πολέμου στην Ουκρανία και για να μπορέσουν να αγωνιστούν κάποιοι/οιες αθλητές/τριες από αυτές τις δύο χώρες θεσμοθετήθηκε η κατηγορία AIN (Athlètes Individuels Neutres), δηλαδή μεμονωμένοι ουδέτεροι αθλητές- . Το γεγονός αυτό, ακόμη κι αν τελικά δεν

αποτελεί ιστορική πρωτοτυπία, δεν είναι μάλλον κάτι που συνηθίζεται να συμβαίνει σε διεθνείς αθλητικές διοργανώσεις,- πόσο μάλλον σε ολυμπιακούς αγώνες-.

Συμβαίνουν επίσης σε μια πόλη που ακόμη λειτουργεί και εξακολουθεί να αναπαρίσταται ως τοπόσημο του ευρωπαϊκού (λευκού) πολιτισμού και που αποτελεί πόλο έλξης (και φαντασίωσης) εκατομμυρίων τουριστών ετησίως, την ίδια στιγμή που εξαιτίας του μεγέθους της και του πλήθους των μόνιμων κατοίκων της η πόλη αντιμετωπίζει μια σειρά από προβλήματα στην καθημερινή της λειτουργία (στέγη, επιβάρυνση των μεταφορών κα). Με δεδομένα όλα τα παραπάνω, δεν είναι περίεργο που η διοργάνωση των ολυμπιακών αγώνων στο Παρίσι προκαλούσε εδώ και καιρό από δυσφορία έως και τρόμο σε αρκετές και αρκετούς από τους μόνιμους/ες κατοίκους της πόλης. Εξάλλου, οι δημοτικές αρχές ενθάρρυναν τους κατοίκους να απέχουν από την πόλη αν μπορούν κατά τη διάρκεια των αγώνων. Αντίστοιχα η πρόεδρος του περιφερειακού συμβουλίου του Ίλ-ντε-Φρανς, Βαλερί Πεκρές (Valérie Pécresse) απηύθυνε ευγενική παράκληση στους/στις κατοίκους να αποφύγουν ή να περιορίσουν τις μετακινήσεις τους κατά τη διάρκεια των αγώνων και να κάνουν τηλε-εργασία αν αυτό είναι εφικτό, έτσι ώστε να μην επιβαρυνθεί δυσαναλόγα η λειτουργία των δημόσιων μέσων μεταφοράς. Μάλιστα, με αφορμή αυτήν την παράκληση είχε γραφτεί ότι μάλλον πάρα λίγο και κατά (καλή) τύχη αποτράπηκε μια «καραντίνα ολυμπιάδας» για τους/τις κατοίκους του Παρισιού. Επιπλέον, τα ισχυρά αστυνομικά μέτρα και η αντι-τρομοκρατική περίμετρος που επιβλήθηκε στον Σηκουάνα δύο ημέρες πριν την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων ενίσχυσαν το κλίμα δυσφορίας στην πόλη. Οι εικόνες των ένοπλων ένστολων να περιπολούν πάνω στις γέφυρες αλλά και οι πληροφορίες για βίαιους εκτοπισμούς αστέγων από τις όχθες του ποταμού διέρρηξαν την εικόνα της ανοιχτής, πρώτη φορά εκτός σταδίου και προσβάσιμης σε πολλούς περισσότερους θεατές τελετής ολυμπιακών αγώνων – όπως ακριβώς περιγράφεται στο επίσημο site της τελετής έναρξης – πριν ακόμη αυτή πραγματοποιηθεί.

Σε όλα αυτά προστίθενται και τα κάπως γραφικά ενσταντανέ που είχαν προηγηθεί με τους γάλλους αξιωματούχους που τελικά κολύμπησαν στον Σηκουάνα κάνοντας πράξη το όραμα του Ζακ Σιράκ. Μεταξύ αυτών, η Υπουργός Αθλητισμού που έκανε την αρχή στις 13.07 ενώ ακολούθησαν ο περιφερειάρχης, η δήμαρχος του Παρισιού Αν Χινταλγκό και κάποιοι ακόμη υπουργοί- με την εξαίρεση του Προέδρου Μακρόν ο οποίος μετά τις γαλλικές ευρωεκλογές φαίνεται πως υπαναχώρησε στη δέσμευση του και δε βούτηξε στα νερά του διάσημου ποταμιού. Τί κι αν την τέταρτη ημέρα των Ολυμπιακών Αγώνων τα αγωνίσματα του τριάθλου επαναπρογραμματίστηκαν γιατί οι μετρήσεις έδειξαν ότι μετά τις βροχές του Σαββάτου, τα επίπεδα μόλυνσης ήταν αρκετά υψηλά; Ενώ αντίστοιχα οι γιατροί των ομάδων ενισχύουν με προβιοτικά τη διατροφή των αθλητών που πρόκειται να αγωνιστούν στα νερά του Σηκουάνα, έτσι ώστε ο οργανισμός τους να είναι καλύτερα προετοιμασμένος για την κολύμβηση στα μολυσμένα νερά του.

Με το βάρος όλων των παραπάνω, η τελετή έναρξης που εμπνεύστηκε και σκηνοθέτησε ο Τομά Ζολί (Thomas Jolly) έγινε αφετηρία για πλήθος δευτερογενών συζητήσεων και μετα-λόγων πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την παρουσίαση της. Χαρακτηριστικό είναι ότι λίγες ώρες μετά την

πραγματοποίηση της τελετής έναρξης ο καλλιτεχνικός διευθυντής και σκηνοθέτης κατήγγειλε διαδικτυακή παρένοχληση και εκφοβισμό με ομοφοβικό και ρατσιστικό χαρακτήρα. Η στοχοποίηση του Ζολί από ακροδεξιά διαδικτυακά trolls και όχι μόνο, ήρθε μέσα σε ένα κλίμα ρατσισμού, ομοφοβίας και τρανσφοβίας της γαλλικής ακροδεξιάς με αφορμή τις πλουραλιστικές και κουηρ όψεις της τελετής έναρξης. Οι τελευταίες είναι που έγιναν αφορμή για ένα πλήθος μετα-λόγων και συζητήσεων σχεδόν αυτονομημένων από το ίδιο το αντικείμενο του συγκεκριμένου θεάματος. Τελικά, η πιο κυρίαρχη έκφραση αντιδραστικού λόγου σήμερα που είναι ο anti-woke λόγος, κατέληξε να γίνεται ένα «οικουμενικό» πρόβλημα, στον φυσικό και συμβολικό τόπο καταγωγής της οικουμενικότητας των νεωτερικών αξιών της αυτοδιάθεσης και του ουμανισμού. Εξάλλου, το περιστατικό με την αλγερινή μποξέρ Ιμανέ Κελίφ έγινε αφορμή για ιδεολογική αντιπαράθεση αντίστοιχη με αυτή που τροφοδότησε η τελετή έναρξης των ολυμπιακών αγώνων. Και στην περίπτωση αυτή, η δευτερογενής συζήτηση που ακολούθησε το περιστατικό απομακρύνθηκε σε μεγάλο βαθμό από την αθλητική διάσταση των γεγονότων. Το χειρότερο από όλα όμως είναι ότι ανέδειξε ξανά μια ισχυρή και πιο πλατιά επιδραστικότητα του anti-woke ομοφοβικού, τρανσφοβικού λόγου και βέβαια, έγινε αφορμή για έντονη εργαλειοποίηση από την ακροδεξιά.

Η τελετή έναρξης είχε – έστω και με τη μορφή του κλεισίματος του ματιού- την πρόθεση να αμφισβητήσει την εθνικιστική και ανταγωνιστική βάση του ολυμπιακού ιδεώδους, να αυτοσαρκάσει την στερεοτυπική ιστορική αναπαράσταση της Γαλλίας αλλά να «εκνευρίσει» την γαλλική ακροδεξιά. Το έκανε αυτό με την επίγνωση ότι αυτή η αμφισβήτηση συνέβη εντός των σκληρών οριοθετήσεων μιας παγκόσμιας και επιθετικά συστημικής διοργάνωσης. Ακόμη κι έτσι ωστόσο, σχεδιάστηκε με τρόπο που έδωσε χώρο και σε άλλες ισχυρές εικόνες, όπως αυτή του περάσματος της ολυμπιακής αποστολής της Παλαιστίνης αλλά και της αποστολής της ομάδας της Αλγερίας που έριξαν ροδοπέταλα στο ποτάμι ως φόρο τιμής στους Αλγερινούς ειρηνικούς διαδηλωτές που πέταξε η γαλλική αστυνομία στο ποτάμι το στις 17 Οκτωβρίου του 1961 κατά τη διάρκεια μιας πορείας για την ανεξαρτησία της Αλγερίας.Βέβαια, οι συμβολισμοί και απεικονιστική πολλαπλότητα της τελετής εξυπηρετούσαν επίσης τα διαφορετικά επίπεδα πρόσληψης της. Με άλλα λόγια, αρκετοί από τους συμβολισμούς σχεδόν πέρασαν απαρατήρητοι από τις επίσημες τηλεοπτικές αναμεταδόσεις της. Η ελληνόφωνη περιγραφή της τελετής έναρξης από τον Δημήτρη Χατζηγεωργίου είναι οπωσδήποτε ένα τέτοιο παράδειγμα.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, - αν η εικόνα της απαγγελίας του Ça ira από την αποκεφαλισμένη βασίλισσα ήταν η πιο άμεσα πολιτική σκηνή της τελετής- (ίσως) η κορυφαία στιγμή της ήταν η εντυπωσιακή ερμηνεία του «Ύμνου στην αγάπη» (Hymne *à* l’ amour, 1949) – του τραγουδιού που είχε γράψει η Εντίθ Πιάφ για τον έρωτα της ζωής της που σκοτώθηκε σε αεροπορικό ατύχημα- από τη Σελίν Ντιόν στην κορυφή του Πύργου του Άιφελ καθώς αυτή εμπεριείχε τόσο τον αναστοχασμό για την κυρίαρχη αναπαράσταση της «γαλλικότητας» όσο κι έναν ενσυνείδητα αφελή εναγκαλισμό αυτής – και με τον τρόπο αυτό η εικόνα έγινε προσιτή σε όλα τα διαφορετικά επίπεδα πρόσληψης της-.

Ο «Ύμνος στην Αγάπη» είναι ένα τραγούδι ταυτισμένο με την Εντίθ Πιάφ και συνεπώς με την

κυρίαρχη και στερεοτυπική αναπαράσταση της Γαλλίας, εφόσον η Πιάφ έχει αναδειχθεί σε ένα γαλλικό σύμβολο- όπως αντίστοιχα είναι και οι φρύγες, οι φετινές μασκότ των Ολυμπιακών Αγώνων συμβολίζουν το δημοκρατικό πνεύμα της Γαλλίας και τον ουμανισμό-. Η Εντίθ Πιάφ έγινε εθνικό σύμβολο, ενώ ήταν γέννημα θρέμμα της κοινότητας των υποπρολετάριων της γαλλικής κοινωνίας, μεγαλωμένη στο πλευρό σεξεργατριών, μεταναστών κι άλλων φτωχοδιαβόλων, που αν σήμερα είχαν βρει καταφύγιο στις όχθες του Σηκουάνα η γαλλική αστυνομία θα τους/τις είχε εκτοπίσει βίαια τις παραμονές της τελετής έναρξης. Η πομπώδης αλλά και τρυφερή ερμηνεία της Σελίν Ντιόν- σε μια εμφάνιση που περιγράφηκε και ως μια επιστροφή της τελευταίας μετά από τη μακρόχρονη περιπέτεια της υγείας της- ακούστηκε περισσότερο ως μια ωδή για τη συντριβή των αξιών του ουμανισμού και λειτούργησε ως μια ρωγμή στην κυρίαρχη αναπαράσταση της επιδερμικής ενότητας της γιορτής των ολυμπιακών αγώνων. Κι ο λυγμός της Ντιόν στο τέλος του τραγουδιού «ο Θεός επανενώνει αυτούς που αγαπιούνται» (-*Dieu reunit ceux qui s'aiment*-) ακούστηκε σαν μια εκ προτέρων ματαιωμένη υπόσχεση για την αποκατάσταση της ενότητας του τριπτύχου της ελευθερίας, ισότητας και αδελφότητας.

*Η Αλίκη Κοσυφολόγου είναι μέλος της συντακτικής του Jacobin Greece.

Σημειώσεις:

JO: Γαλλική συντομογραφία για Jeux Olympics, δηλαδή Ολυμπιακοί Αγώνες

Η φιλοσοφική κριτική του υποκειμένου της νεωτερικότητας ως μιας αφηρημένης μορφής από την οποία απορρέουν αποκλεισμοί είναι θεμέλιο της φεμινιστικής φιλοσοφίας και πολιτικής και των κινημάτων ενάντια στην αποικιοκρατία, της κουήρ και της ΛΟΑΤΚΙ χειραφέτησης. Όλα τα παραπάνω γράφονται στη βάση αυτής της παραδοχής.

Ο Tony Estanguet, πρόεδρος της οργανωτικής επιτροπής των ολυμπιακών αγώνων είπε σχετικά με την επιλογή των μασκοτ «διαλέξαμε ένα ιδανικό αντί ένα ζώο. Διαλέξαμε τον φρυγικό σκούφο γιατί συμβολίζει γιατί είναι ένα ισχυρό σύμβολο της γαλλικής δημοκρατίας. Για τους γάλλους πολίτες είναι ένα αναγνωρίσιμο σύμβολο της ελευθερίας».

*«Όλα θα είναι μια χαρά»: Στίχος και τίτλος του εμβληματικού επαναστατικού τραγουδιού του 1790. Ο στίχος λειτούργησε και ως συμβολικός υπέρτιτλος της τελετής.